

KIM LIÊN TỰ

NÉT NHUẦN NHỊ GIỮA KIẾN TRÚC VÀ PHONG THỦY

.....Kiến trúc Phật giáo luôn tuân theo nguyên tắc dựa vào thiên nhiên để bổ sung, tương giao lẫn nhau. Vị trí của một ngôi chùa luôn đặt ở nơi *đất lành có sông hồ bao bọc, núi hoặc gò đất bốn bề quần tụ* - nơi có *địa mạch và sinh khí* dồi dào đồng thời bao quát một cảnh quan rộng lớn. Chính vì vậy dù chùa nhỏ có bố cục theo đúng thuật phong thủy "*ngành núi vây quanh một chùa, một chùa trấn giữ nghìn núi*" ẩn mình giữa mây trời bao la như một gạch nối giữa thượng giới và trần gian, giữa thần thánh và con người.

.....Nếu như chùa Thầy ở vùng núi non dựa vào hòn Long Đầu và thập lục kỳ sơn châu về thì chùa Kim Liên nơi vùng đồng bằng xanh tốt lại dựa vào vùng sông nước bao quanh, nơi có thủy thần vượng ở mạch. Vị trí và địa hình chùa Kim Liên là cả một vùng tổng thể hài hòa, như được đúc kết từ những tinh hoa trong khoa học phong thủy: "*Chùa ấy trông hướng Đoài (Tây), tượng bày quẻ cấn, thế đất hình rùa vàng, lại thêm rồng xanh ẩn phục, phía trước có nước Tây Hồ tích tụ, sau lưng có sông Nhị Hà chảy xuôi, phía Nam là thành của đô hội, mạn Bắc là khu dân cư đông đúc. Huống chi bên ngoài có chợ, ngày càng của cải dồn về; bên dưới có bến đò người thường qua lại. Đây là nơi khí thiêng hun đúc, sinh người hào kiệt khác thường*" (Bia chùa - 1638). Như vậy việc vận dụng thuyết lý Tam Tài và Tứ Tượng - Bát Quái vào công trình đã được người xưa đưa vào một cách nhuần nhuyễn và sâu sắc.

.....Kiến trúc chùa là một biểu hiện xuất sắc, đầy sáng tạo và hoàn hảo cho loại hình "trùng thiềm điệp ốc" trong kiến trúc chùa chiền mà chỉ còn thấy được ở một công trình thứ hai - chùa Tây Phương nhưng lại phổ biến ở kinh thành Huế. Phía trước 3 tòa chùa Hạ, Trung, Thượng xếp theo hình chữ *tam* (#) là một quan "độc nhất vô nhị" hiện còn ở nước ta: chỉ có một dàn hàng ngang 4 cột đỡ hệ con sơn 2 tầng chồng đầu mở ra 3 lối đi biểu hiện cho *không quan, giả quan, trung quan* trong thế giới quan của nhà Phật. Cửa giữa cao lên hẳn với 4 mái đao xòe rộng vươn bay, có 6 hoành ứng với chữ *bệnh* của chu kỳ Sinh - Bệnh - Lão - Tử. Hai cổng bên thấp hơn, mái vươn ra 3 phía có 5 hoành ứng với chữ *Sinh*. Tất cả cấu trúc Tam quan được ẩn dấu trong những trang trí hoa sen hồ phù, đầu rồng trên các rường, ván, trụ kê... (hình 1). Qua khỏi đây con người bước vào phần chính của chùa- thế giới của chân tâm, một cuốn kinh dẫn giải những thuyết lý nhà Phật về cuộc sống, về sự khổ, đạo diệt khổ để đến bến giác ngộ lần lượt từ Tiền đường, Thiêu hương, Thượng điện, nhà tăng ... rồi cuối cùng là các tháp mộ - nơi an giấc tháp mộ - nơi an giấc ngàn thu của các vị cao tăng đắc đạo. Việc bố trí các cửa sổ trên những mảng tường chữ nhật cũng thể hiện nguyên lý "sắc - không" bằng hình ảnh cửa tròn, vòng trong chia ra các vành bên đặc bên rộng xen lẫn nhau, vòng ngoài đắp các ký tự Bát Quái hậu thiên trong Kinh dịch. Đó cũng là sự kết hợp của âm dương, của cõi sống và cõi chết (vuông - tròn) luôn tuần hoàn như bánh xe luân hồi của tạo hóa (hình 2).

Vị trí và kiến trúc của chùa Kim Liên - "*thăng lẫm trong cảnh trí Hồ Tây*", chốn biểu hiện cho "*sự giác ngộ tuyệt đỉnh*" - được ca tụng là nơi "*ánh nước bóng trăng soi sáng lòng thiền, chuông gió mõ kêu gợi niềm thức tỉnh. Há chẳng là bến giác ngộ đã đưa đến chỗ xúc cảm và nhận biết điều lành đó sao*" (Bia chùa - 1868).

NGUYỄN KIẾN